

**ГЛОБАЛИЗАЦИЯ - ПОЛИТИЧЕСКИ И ИКОНОМИЧЕСКИ
РЕАЛНОСТИ ПРЕД СЪВРЕМЕННОТО ОБЩЕСТВО И ПРЕД
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

Йово Иванов Йотов

Докторант към катедра „Национална сигурност“ в професионално направление Обществени комуникации и информационни науки, докторска програма „Организация и управление на информационни процеси“- УНИБИТ – Университет по библиотекознание и информационни технологии - София. Тема на дисертационния труд: „Организация и управление на информацията при либерализирането на финансовите потоци като съществена част от глобализацията в съвременното общество“.

***Резюме:** Политиката има едно основно предназначение, а именно - да създаде най-добрия реален свят, да очертае проекти за осъществяване на обществени цели, касаещи както отделния индивид, така и обществото като цяло. Един от основните принципи на съвременната политика е да се стреми към осъществяването и утвърждаването на икономическа свобода. Новите глобални реалности в политиката от края на миналия и първите две десетилетия на настоящия век легитимираха основната цел в глобалното пространство и в частност перспективите и предизвикателствата пред Република България. А именно - движението към открита, свободна икономика, което е своеобразен път към свободата на личността и демократизацията на обществото. Свободното предприемачество, либерализирането на световните пазари, демократизирането на финансовите потоци би следвало да бъдат основните елементи на*

съвременната глобална цивилизация, която чрез обмена на знание, финансов ресурс, човешки потенциал, да се превърне в мощен процес на единение на съвременното общество и човечеството като обединяване на всички народи и индивиди в бъдещото развитие и просъществуване на човешката цивилизация.

***Ключови думи:** Глобални реалности, Финансови потоци, Съвременно общество, Човешки потенциал, Цивилизация, Знание, Либерализация.*

**GLOBALIZATION - POLITICAL AND ECONOMIC REALITIES
BEFORE MODERN SOCIETY AND BEFORE THE REPUBLIC OF
BULGARIA**

Yovo Ivanov Yotov

PhD student at the Department of National Security in the professional field of Public Communications and Information Sciences, doctoral program "Organization and Management of Information Processes" - UNIBIT - University of Library Science and Information Technology - Sofia. Topic of the dissertation: "Organization and Management of the Information during the Liberalization of Financial Flows as an Essential Part of the Globalization in the Modern Society"

***Summary:** Politics has one main purpose, namely to create the best real world, to outline projects for the realization of public goals, affecting both the individual and the society as a whole. One of the basic principles of modern politics is to strive for the realization and establishment of economical freedom. The new global realities in politics from the end of the last and the first two decades of the current century legitimized the main goal in the global space and in particular the perspectives and the challenges facing Republic of Bulgaria. Namely - the movement towards an open, free economy, which is a kind of path to individual*

freedom and democratization of society. Free entrepreneurship, liberalization of world markets, democratization of financial flows should be the main elements of modern global civilization, which through the exchange of knowledge, financial resources and human potential should become a powerful process of the unification of modern society and its citizens across the globe in the future development and existence of the human civilization.

Key words: *Global realities, Financial flows, Modern society, Human potential, Civilization, Knowledge, Liberalization*

Съвременният свят се нуждае от решения. И всички решения би трябвало да се вземат въз основа на най-компетентните научни заключения. Политиците и лидерите е необходимо да търсят възможности, които да са на основата на общоприетите критерии за разумна отговорност и чувство за морален дълг към бъдещето, като политическите лидери би следвало да гледат и да се откажат от проекти за глобална регулация, които не се вписват като перспектива за всички членове на настоящето глобално общество. Всички действия на лидерите и държавниците би следвало да бъдат основани на заключението, че благополучието, както за цялото общество, така и за всеки индивид, като продукт на новата глобална революция на богатството на знанието, води и до проблеми. Но благополучието носи и решения. Колкото по-малко благополучие, толкова по-малко и по-лоши решения.

Икономическата глобализация е източник на голям заряд, притежава огромна сила и носи могъщ полезен потенциал. Според водещи критици на световната глобализация, са налице все повече процеси на антиглобализация. Можем да кажем, че все по-силен е популистски пропагандираният неуспех на свободното предприемачество. Пренебрегва се един основен и съществен

извод - че свободното предприемачество е в състояние и цели да предложи благосъстояние не само на богатата част от обществото и света, но и на по-бедните държави и региони. Ако глобализацията има неуспех, той е, че не се разбират тези възможности.

Процесът на либерализация на финансовите потоци и тяхното управление и насочване към страни и региони с по-ниски доходи и евтина работна ръка не компрометират финансовата и индустриалната политика, защото и богатите, и бедните държави имат интерес от осъществяване на търговски обмен на знание, технологии, капитали, стоки, работна ръка. Всичко това влияе положително и ще оказва все по-силен положителен импулс на световната продуктивност в индустриализацията, развитието на капиталовите пазари и създаването на иновации в науката и технологиите. А колкото по-продуктивна е икономиката в света, колкото по-динамични са финансовите механизми на ускорения капиталов пазар и търговски обмен, и по-силно новаторството в прилагането на знанието, толкова по-богато и по-благосъстоятелно ще бъде обществото като цяло.

Модерните технологии и иновациите и много по-лесният и нов достъп до пазара на богатите държави, без съмнение повиши и за в бъдеще ще оказва изключително положително влияние върху жизнения стандарт на по-бедните страни и региони. Без съмнение, всичко това ще направи световния пазар като цяло много по-силен и динамичен. Като много съществен пример може да се посочи, как страни с много по-скромен финансов потенциал и възможности, но с отворена икономика, отбелязват по-висок растеж от тези със затворена икономическа система. Това налага извода, защо не бива да се разглежда и смята, че съвременното глобално общество и икономическата му система са причина за неравностойност във формирането и резултатите му са несправедливо разпределение на благосъстоянието. Което от своя страна

води до икономическа нестабилност, а много често икономическата стабилност се замества съвсем умишлено с думата „стагнация“.

Съвременното общество, свободната политическа система, световната глобална икономика преминават през трудни решения и понякога през погрешни движения. Това е нов и непознат начин и път на единение, съзидание и взаимоотношения в обществото, който предизвиква и поставя по нов начин мисловните процеси в общественото пространство и се отразява в нов начин на мислене на отделния индивид. От самото си зараждане свободният търговски обмен, който поставя началото на глобализационните процеси в човешката цивилизация, е преминал през върхове и падения, имало е кризи и рецесии, повлиял се е от войни и бедствия, но до сега няма по-добър модел на общуване и взаимодействие на държавите, общностите, индивидите. В прочутите „вихри на творческа деструкция“, както се изразява Джоузеф Шумпитър¹, думите му за капитализма звучат и днес доста актуално. Защото когато говорим и сравняваме капитализъм и глобализация, макар сравнението да крие много неяснота и да е доста непрофесионално поднесено, е като да търсим истината, да оплакваме могъщото творческо влияние на свободата, както и да критикуваме и обвиняваме глобализацията като процес и като развитие.

Анализирайки финансовите кризи и проблемите пред световната икономика, може да се посочи, че те са свързани преди всичко с многобройните слабости и неадекватните действия от страна на владетелите и в по-късен етап на правителствената политика на държавите. За съвременното общество може да се отбележи, че както настоящите, така и бъдещите кризи ще са резултат преди всичко от институционалните провали в политиката на отделните държави и общности. Като институционални провали могат да бъдат посочени:

¹ Джоузеф Шумпитър (1883 – 1950 г.) – американски икономист и социолог

- корупция, клиентелизъм, престъпност, липса на прозрачност;
- доминиращи корпоративни интереси при вземане на политически и икономически решения;
- нефункционираща съдебна система, която от мощен регулатор на справедливост се е превърнала във фактор за преразпределение на икономически средства и интереси;
- екологични кризи и бедствия от неадекватни действия;
- свръхадминистрация и бюрокрация в ущърб на индивида и гражданина;
- морален упадък в традиционните институции, формиращи нравствена устойчивост на обществото – семейството, училището, културата, религията, медиите;
- силно компрометирана социална система, която не е насочена към благото на обществото.

Може да се направи извод, че става въпрос за класически проблеми, породени от това, че политическата система е загубила силата на идеите си – политиката като процес е все по-слаба, а така също се наблюдава все по-малък, смущаващо слаб, потенциал на политическите лидери. Към всичко това е необходимо да се добави, че отсъствието на идеология и морални ценности, съответстващи на съвременната глобална революционна система на богатство на знанието, води до нов вид идеология – идеологията на консуматорството. Друго много съществено заключение е, че тези класически проблеми, които се наблюдават в съвременното общество, не са породени от пазарните и търговските провали вследствие свободния икономически обмен.

Посочвайки породените при предишни финасови интервенции в началото на глобализационните процеси проблеми и кризи, и определяни и наричани като „хазарт на морала“, не би следвало да спират осъществяването

на последващи масирани финансови интервенции само защото ще се породят и ще бъде причина за бъдещи безотговорни заеми и вложения на капиталов ресурс в нездрава финансова среда. Във връзка с това големите международни финансови институции трябва да положат основите и изградят базата за формиране на нова глобална конституция, която да очертае и даде съдържание на настоящите процеси на единение и свободен търговски обмен в обществото. Свободният търговски обмен би следвало да бъде най-добрата политика на съвременното общество, за всяка общност, регион, държава, производител и инвеститор. Според Адам Смит²: “На народите им се е внушавало, че интересът им е да докарат съседите си до просешка тояга. На народите им се е внушавало, че трябва да гледат със завистливо око на благоденствието на онези, с които търгуват, и да приемат тяхната печалба за своя загуба..., докато от интерес на преобладаващото мнозинство във всяка страна е да купува каквото иска от онзи, който го продава най-евтино“³.

Свободното предприемачество, либерализирането на световните пазари, демократизирането на финансовите потоци би следвало да бъдат основните елементи на съвременната глобална цивилизация, която чрез обмена на знание, финансов ресурс, човешки потенциал, да се превърне в мощен процес на единение на съвременното общество и човечеството като обединяване на всички народи и индивиди в бъдещото развитие и просъществуване на човешката цивилизация.

Политиката има едно основно предназначение, а именно да създаде най-добрия реален свят, да очертае проекти за осъществяване на обществени цели, касаещи както отделния индивид, така и обществото като цяло. Един от основните принципи на съвременната политика е да се стреми към

²Адам Смит (на английски: Adam Smith) е шотландски социален философ и един от основоположниците на политическата икономия.

³ Smith Adam – The Wealth of Nations, p.436

осъществяването и утвърждаването на икономическа свобода. Новите глобални реалности в политиката от края на миналия и първите две десетилетия на настоящия век легитимираха основната цел в глобалното пространство. А именно - движението към открита, свободна икономика, което е своеобразен път към свободата на личността и демократизацията на обществото.

В този аспект може да се разгледа взаимовръзката и процесите на икономическа и политическа демократизация от последните 35 години, които са изключително характерни за страните от бившата Източна Европа, в това число и България. Маргарет Тачър⁴ в книгата си „Живот и политика“ посочва: “Разбира се, би следвало да се направи уточнение, че когато говорим за свобода в смисъл права, а не задължения, класическият либерализъм веднага преминава в лекомислен социализъм с настоявания за всички видове права, без оглед на цената или дори възможността за реализацията им“.

За страните от бившата Източна Европа, за които е характерен не кратък период на авторитарно управление, след края на Студената война⁵ се наблюдава промяна във всички сегменти на обществено-политическата и икономическата система. В този смисъл за свободата се разкриха нови възможности. Този период съвпадна и с революцията на комуникационните технологии и все по-силното отваряне на световната икономика, както и улеснението за движение на капитали и хора. Всичко това засили натиска над авторитарните режими и все по-трудно бе да се задържат исканията за

⁴ Маргарет Хилда Тачър или Баронеса Тачър от Кестевен (13 октомври 1925 – 8 април 2013) е британски политик и първата жена, изпълнявала функциите на министър-председател (премиер-министър) в Обединеното кралство – позиция, която тя заема от 4 май 1979 до 28 ноември 1990 г.

⁵ Студената война е термин, с който се означава продължителното напрежение и борба между Източния блок, начело със Съветския съюз, и Западния блок, доминиран от САЩ и НАТО, започнало след Втората световна война и продължило до разпадането на Съветския Съюз в края на декември 1991 г. Това съперничество не води до мащабни преки боеве между блоковете. Така се популяризира терминът „студена война“ от американския политолог Бърнард Барух.

либерализиране на икономическата и демократизиране на политическата система на страните от Източна Европа. Безспорно, налага се изводът, че утвърждаването на демократичните промени и човешките права на гражданите е функция на влиянието на икономическата свобода. Някои страни – Източна Германия, Чехия, Полша, Унгария, бързо преодоляха процеса на промяна. Те съсредоточиха усилия към стандартизирането с изискванията и критериите на икономиките и насочиха политическите промени в една посока без колебания – посоката на бърза икономическа интеграция към страните и общностите от свободния демократичен свят. Те не пропиляха излишна енергия, съсредоточавайки се върху свободата на словото, гражданските свободи, независим медиен процес и т.н., в цялата тази поредица от не толкова съществени фактори. Практически бе изминат пътят от социализъм до либерална свободна демократична система.

За разлика от тези страни, в Румъния и особено в България се наблюдава забавяне на процеса на демократизиране на икономиката и липсата на икономическа свобода. Бе пропилян граждански, политически, обществен и икономически ресурс в продължилата десетилетия промяна и демократизиране на политическата система. Демократизирането на икономическата система от политиците бе оставено в полезрението на бъдещето, което според тях така или иначе щеше да се случи, макар и на по-късен етап. Политиците разглеждаха преди всичко необходимостта от свободата като либерален подход спрямо гражданските права, свободна и независима съдебна система, свободата на медиите и всякакви подобни „процедурни“ права, които се характеризираха с отсъствието им в близкото социалистическо минало. Смяташе се, че икономиката ще се демократизира чрез даване права за лична инициатива на гражданите за създаване на скромни бизнес, преди всичко в сферата на услугите и дребното производство на стоки

за бита. Огромни очаквания се създадоха при връщането собствеността на селскостопанските земи. Но това изискваше всеки собственик да има нужната подготовка, включваща знания, умения, техника, достъп до новите технологични и иновативни подходи в земеделието и животновъдството. Според Шимон Перес⁶ „Селското стопанство изисква иновации, то е 95% нови технологии и 5% труд.“ Банковата криза и свръхинфлацията от средата и края на 90-те години попречи не само на темповете и надеждите за икономически растеж, но превърна Република България от „обикновена бивша социалистическа страна“ в нестабилна либерална и демократична държава. Вследствие и на компромисната приватизация на държавния сектор в промишлеността се получи все по-силно отваряне на „социалната ножица“ и все по-голямото социално раздалечение сред гражданите и членовете на обществото. Като резултат може да се посочи, че политиката се превърна в най-силния бизнес и се оформи като съществен елемент на бизнес модела. Започна все по-силно да се наблюдава „имперската стратегия“ на малка група хора от обществото, свързана с политиката на управление на държавата, която умишлено забавяше и подпомагаше изоставането при дългосрочните задачи, касаещи икономическата реформа и финансовата либерализация. Стабилната либерална демократична държава може да бъде изградена като не се поценява нито политическия, нито икономическия баланс за сметка един на друг. Едва когато Република България прие условията на Международния валутен фонд⁷

⁶ Шимон Перес (на иврит: פרס שמעון), фамилно име по рождение Перски, е виден израелски държавник и политик, лидер на Израелската партия на труда. През 2007 година, на 83-годишна възраст, е избран за президент на Израел за 7-годишен мандат до 2014 г. Той е 2 пъти министър-председател на Израел – през периодите 1984 – 1986 и 1995 – 1996 година.

⁷ Международният валутен фонд (МВФ, на френски: Fonds monétaire international, FMI; на английски: International Monetary Fund, IMF) е международна организация, която се грижи за управлението на световната финансова система, като наблюдава валутните курсове и платежния баланс и предлага техническо и финансово сътрудничество при нужда.

за твърдо фиксиран курс на лева спрямо западноевропейската финансова единица, се достигна до финансова стабилност и се успокоиха инфлационните процеси. По-нататъшното присъединяване и членство в Европейския съюз спомогна да се постигне един дългосрочен план в стратегическата перспектива на Република България за тясно икономическо и политическо обвързване със страните от свободния демократичен свят. Предстоящото членство на страната в Еврозоната⁸ – групата страни-членки на Европейския съюз⁹, приели еврото за своя парична единица и където Европейската централна банка¹⁰ определя монетарната политика на страните-членки, ще е нещо повече от стъпка от икономически и политически характер. Целта трябва да бъде ясна, рисковете – пресметнати и, доколкото е възможно, отстранени. Защото всяка криза – политическа, финансова, социална, е реално съществуваща заплаха. Затова българските политически лидери трябва да се приспособяват към съответните обстоятелства и да оценят възможностите, както и слабостите, които трябва да бъдат преодолени. Слабости, които са от характера на недообмислени цели и прекалено разчитане на консенсус за предприетите действия. Може да се

⁸ Еврозона се нарича групата от страни членки на Европейския съюз, които са приели еврото за своя официална валута. Създадена е през 1999 г. Европейската централна банка определя монетарната политика на страните от еврозоната.

⁹ Европейският съюз (съкратено ЕС, Евросъюз) е международна организация, политически и икономически съюз между 27 европейски държави. Той е самостоятелно юридическо лице, притежаващо правомощия да действа независимо от съставлящите го държави в рамките на предоставените му компетенции. Неговият статус е регламентиран в Договора за Европейския съюз (ДЕС) и Договора за функционирането на Европейския съюз, в сила от 1 декември 2009 г.

¹⁰ Европейската централна банка (ЕЦБ) е централната институция на Икономическия и паричен съюз и отговаря за паричната политика в еврозоната от 1 януари 1999 г. насам. ЕЦБ образува заедно с националните централни банки на всички държави членки Европейската система на централните банки (ЕСЦБ). Основната цел на Европейската система на централните банки е да поддържа ценова стабилност. От 4 ноември 2014 г. ЕЦБ отговаря за конкретни задачи, свързани с пруденциалния надзор над кредитните институции в рамките на единния надзорен механизъм. Като орган за банков надзор ЕЦБ също така има консултативна роля при оценката на планове за реструктуриране на кредитни институции.

направи извод, че най-обезпокоителна изглежда класически опасната комбинация от все по-нарастващото тясно икономическо обвързване, като положителна дългосрочна перспектива със страните от общността на Евроната и практически действия, подтикнати от вероятността за нежелателни последици в краткосрочна перспектива.

Когато говорим за демократизиране на политическата и икономическата система на страните в преход, неминуемо се стига до следното заключение. Макар политическата и икономическата система да са в пряка връзка и взаимодействие, далеч по-лесно е да се демократизира политическата система и много по-трудно е демократизирането на икономическата сфера. Страните от Източна Европа и най-вече Република България са красноречив пример за това. Китайската Народна Република¹¹ е съществен пример с обратен знак за това, как бяха проведени реформи и се стигна до истинско демократизиране на икономическата система, а политическата се запази в своя тоталитарно-социалистически вид. Китай запази строг политически контрол на обществото – за политическо демократизиране е почти невъзможно да се обсъжда и говори, но много бързо либерализира икономиката си съгласно съвременните стандарти на свободния търговски обмен на стоки, капитали, знание и технологии. Китай в пълна сила възприе и се възползва максимално от икономическите предимства на съвременната глобализация, като същевременно с това непрекъснато разширява сферата на производство, асортимента на стоки, консумативи, повишава неимоверно производителността на икономиката си.

¹¹ Китайската народна република, съкратено КНР или просто Китай, е държава, разположена в Източна Азия. По площ е на четвърто място в света след Русия, Канада и САЩ, а по население е първа. Столица е град Пекин. Считана за наследник на една от най-старите и значими за човечеството цивилизации в света – китайската.

По този начин упражнява своеобразен натиск върху световната икономика, намалявайки цените на стоките и труда. Наблюдава се покачване на жизнения стандарт. С радикални икономически мерки в съответствие с глобалните икономически реалности се увеличи достъпът до пазарите на високоразвитите държави. Ниските цени на труда, съчетани с огромните потоци инвестиции на нови технологии, осъществи силен тласък на китайската икономика. Китайската Народна Република е начело в световната статистиката по брутен продукт. Само преди 20 години Китай си бе поставил цел до 2020 г. брутният продукт да достигне този на Япония. Сега вече Китайската икономика е новият световен икономически лидер и все повече, воден от икономическите перспективи на глобализацията, се превръща в най-големия кредитор на капиталовите и финансовите пазари. Това бе немислимо да се осъществи без демократизирането на икономическата система.

От всичко това може да се заключи, че пред държавниците и лидерите на Република България стои отговорността да открият баланса и преценят позитивното развитие в бъдещ период от време и негативните последици в близък план. Откриването на точния баланс ще даде най-точен отговор как държавата ще преодолее абстрактната критика на антиглобалистите и ще приеме класическите норми на правилата на икономическо развитие, чийто синоним е новият глобален търговски свободен обмен и революция на свободната инициатива. Абстрактната критика на свободния търговски обмен, съпоставяйки реалния характер на икономическите възможности, би следвало да бъде преодоляна като естествена имунизация на икономическите възгледи за бъдещо финансово развитие и икономически просперитет. След като десетилетия наред политиката бе ръководила икономиката по презумпцията, че пазарът, производството и обменът на стоки и стойности са в обратно–пропорционална връзка, днес е повече от ясно, че световният

търговски обмен ще се определя от макроикономическите промени, които засягат структурата на икономиката, чрез все по-силно намаляване на държавния контрол и монопол в търговския обмен, инфлацията и дефицита и микроикономически манипулации, от друга страна.

Триумфът на западното демократично свободно общество и неговата ценностна система за правото на свободен политически избор, защита на човешките права и свобода на личността, съчетан с информационната и технологична революция и новата революционна система на богатство на знанието, оказва изключително благоприятен жизнен ефект на страните от Източна Европа, в това число и Република България. Тези страни в по-силна или по-слаба степен възприеха политиката на свободен търговски и икономически обмен на знание, технологии, финансов капитал, човешки потенциал. Всичко това даде мощен стимул на глобализацията в Европа като начин на положително мислене, но в никакъв случай не бива да се приема, че последиците са универсални - нито изцяло положителни, нито изцяло отрицателни.

Източници и литература:

- Тачър, Маргарет, книга „Живот и политика“, издателство „Слънце“, 2005 г. София, ISBN 954-742-081-X
- Фрийдман, Томас, книга „Лексус и маслиновото дърво“, издателство „Дамян Яков“ 2001 г., София, ISBN: 954-527-180-9
- Джоузеф Шумпитър(1883–1950)
<https://www.econlib.org/library/Enc/bios/Schumpeter.html>
- Smith Adam – The Wealth of Nations
- Gaddis, John Lewis. The Cold War: A New History. Penguin Press, 2005. ISBN 1594200629.

- Сенор, Дан и Сингер, Сол, книга „Нацията новатор“, издателска къща „МаК“, София 2010г, ISBN: 978-954-8585-20-0
- Международния валутен фонд, официален сайт, <https://www.imf.org/en/Home>
- Европейски съюз, официален сайт https://european-union.europa.eu/index_bg
- Европейска централна банка, официален сайт <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.bg.html>
- <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33063/China-Economic-Update-December-2019-Cyclical-Risks-and-Structural-Imperatives.pdf>